

Notker Wolf . Hans-Günther Kaufmann . Wil Derkse

De Regel van Benedictus

De Regel van Benedictus

ora et labora

Met verdiepende teksten van Wil Derkse
over de Regel van Benedictus

Notker Wolf . Hans-Günther Kaufmann . Wil Derkse

Kloosters – contemplatie en weidsheid

Kloosters hebben iets geheimzinnigs en prikkelen de fantasie: de hoge muren, de clausuur die je niet mag betreden. Door de komst van telefoon en internet zijn hun muren echter doorzichtig geworden. Het ontoegankelijke gebied van de 'clausuur' is niet meer dan de persoonlijke leefruimte van de monniken en nonnen. Levende kloosters zijn geen musea. De bewoners zouden anders geen rust kennen en iedere dag alleen maar bezig zijn met het opruimen van de sporen die de bezoekers achterlaten.

Benedictus van Nursia kende de kloostermuren al. In die tijd waren ze niets bijzonders. Iedere Romeinse hoeve was ter bescherming omgeven door muren, zoals we nu nog kunnen zien. In de middeleeuwen moesten de muren vanwege de voortdurende oorlogen en overvallen behoorlijk wat hoger gebouwd worden. Nonnen trokken zich voor hun veiligheid al zeer vroeg terug binnen de bescherming van de stadsmuren. Benedictus noemt in zijn Regel nog een andere reden. De kloostermuren moesten de leefruimte van de monniken beperken, zodat ze niet overal zouden gaan ronddwalen. Hij kende het gevaar van het centrifugale karakter van de monniken en het nomadendom van de mannen. Sommigen zien het klooster nog in het verlengde van Webers epos *Dreizehnlinden* als romantisch retraiteoord, waar de monniken in stilte lezend door de gangen en tuinen wandelen. In werkelijkheid verlangt het leven in de gemeenschap een goede psychische gesteldheid. Verder moeten monniken er voor zorgen dat ze van het werk dat ze met hun handen doen kunnen leven, zoals dat werd voorzien door Benedictus, terwijl ze zich volledig kunnen wijden aan de lofprijzing van God – het hoofddoel van hun leven. Daarnaast dienen ze nog tijd te vinden voor het lezen van Gods Woord [Lectio divina]. Al met al een gezonde uitdaging die ver verwijderd is van alle romantiek.

En toch blijven de kloosters en het leven van monniken en nonnen omgeven door geheimzinnigheid. Veel mensen, die naast hun alledaagse beslommingen een diepere zin zoeken, vragen om enkele dagen van inkeer en stilte.

Kloosters hebben echter niet alleen muren – het zijn plekken van licht, ze laten het licht binnen, bijvoorbeeld door stijlvol ingeraamde vensters. Want alles in kloosters dient stijlvol gemaakt te zijn om de mens boven zichzelf te verheffen. Een van de indrukwekkendste belevissen van een gast is het uitkijken vanuit een venster over het weidse landschap, naar het spel van de wolken, die soms dreigend lijken te zijn. Benedictus zag 's nachts een keer hoe de duisternis zich ontsloot en de hele wereld in een grote lichtbol deed opgaan. In de kleine kosmos de grote kosmos te beleven, dat is de sensibiliteit die we verkrijgen wanneer uiterlijk en innerlijk tot rust komen, wanneer we weer leren kijken.

Wie als gast in een klooster komt en inzicht krijgt in de dagelijkse gang van zaken, zal een druk leven aantreffen, dat allesbehalve eentonig is. Monniken en nonnen zijn druk bezig met heel wat werkzaamheden: ze timmeren, knutselen, werken met computers, koken, musiceren, studeren en bovenal komen ze altijd weer samen in het gebed, om de machtige werken van God te bezingen.

Wat beweegt nu een jonge man of een jonge vrouw om in een klooster in te treden? Angst voor verantwoordelijkheid? Vlucht voor de 'boze wereld'? Benedictus noemt andere redenen, het is een uitnodiging van God: 'Wie is het, die het leven liefheeft en goede dagen wenst te zien?' Wie God zoekt en zich voor Hem openstelt, de geboden van gerechtigheid en vrede in acht neemt, zal in Hem de volheid van het leven vinden. Het wordt een lange, vaak steenachtige weg, maar aan het einde zal het hart zich in onuitsprekelijke vreugde openen. Benedictus noemt zijn klooster een school van de Heer, waar we leren de Heer tot aan het kruis te volgen, maar daardoor ook het kwade, de dood te overwinnen. Het geopende hart aan het kruis is de zichtbare liefde van God voor de mens, waarmee een monnik op zijn levensweg één wordt. En de broeders begeleiden hem door het leven, tot aan de gang naar de begraafplaats.

Het is geen eenzame zoektocht naar God, waarop de benedictijner monnik zich begeeft. Het is een gemeenschappelijk leven onder Regel en abt. De abt gaat met zijn broeders als de goede herder met zijn schapen. Hij geeft de richting aan en zorgt voor allen, wordt een arts voor de ziel voor diegenen die meer zorg nodig hebben. Hij is een leraar van de gemeenschap en wordt daarbij ondersteund door de novicemeester bij de nieuw aangekomenen, de novicen. Ze leren onder hem niet alleen, ze worden ook ingevoerd in het praktische leven, waarbij de gehele gemeenschap door de broeders wordt gevormd. Het is een levenslang leren.

De kloosterbibliotheek is de schat van wijsheid uit het verleden en het heden. Lezen behoort tot het dagelijkse leven van een monnik, net als het werk. Het werk dient het levensonderhoud, maar ook de psychische gezondheid. Benedictus is allergisch voor ledigheid. Zelfs zieke broeders moet een lichte taak gegeven worden. Wie op zondag, de dag des Heren die eigenlijk geheel vrij moet zijn voor het geestelijk lezen, niet wil of kan lezen – want er waren in de tijd van Benedictus nog veel analfabeten – zal van de abt een andere taak krijgen, opdat hij zijn tijd niet ledig doorbrengt.

Het is niet altijd gemakkelijk om van het werk van je handen te leven – dat ervaren we ook in de huidige maatschappij. Maar de abt mag zich niet te veel zorgen maken over een misschien te klein vermogen van het klooster. Hij dient volgens de Heilige Schrift allereerst te zorgen voor het geestelijk welzijn en vertrouwt erop dat God het Zijne daarbij geeft. Een kloostergemeenschap is geen wereldse commune, maar een geloofsgemeenschap, die geheel onder gezag van het evangelie staat.

Een gemeenschap realiseert zich in een gemeenschappelijke lofprijzing van God, God staat in het centrum van het leven. Het dienen van God staat boven alles. Na het teken voor het gemeenschappelijke gebed begeeft ieder zich op weg. De eucharistieviering is de kern van de ervaring van de aanwezigheid van Christus in zijn gemeenschap. Daarom zou niet alleen het dienen van God, maar ook Christus zelf boven alles moeten staan.

De gemeenschap laat zich ook zien in de gemeenschappelijke maaltijd. Dit wordt gezien als voorbeeld van het door Jezus aangekondigde bruiloftsmaal in de eeuwigheid. Daarom hebben monniken zich ook altijd ingespannen om goed te koken en het refectarium, de eetzaal, straalt in alle kloosters een bijzondere waardigheid uit.

De gemeenschap komt ook tot uiting in het werk, in de dienst waarmee een ieder bijdraagt aan het leven, en niet in de laatste plaats in gezellige bijeenkomsten, in de recreatie, bij gemeenschappelijke uitstapjes.

Ze is ook te merken in de stilte, de atmosfeer van rust, die een klooster de hele dag vervult. Ondanks al het gemeenschappelijke leven heeft de monnik zijn fasen van teruggetrokkenheid, het persoonlijke gebed, de meditatie nodig. De clausuur van het klooster is niet alleen het leefgebied van de monniken. Het is ook een oord van stilte, om bij alle bezigheden de innerlijke vrede te vinden en om altijd weer naar God te luisteren, zijn stem te horen.

Een gemeenschap leeft niet alleen voor zichzelf. Benedictus heeft een eigen plek voor de gasten voorzien, waaraan een klooster nooit gebrek heeft – gasten die uit zichzelf komen en gasten die worden uitgenodigd om iets van de rijkdom van het kloosterleven te ervaren. Tegenwoordig zijn het gasten uit de hele wereld. De kloostergemeenschap schenkt niet alleen, ze krijgt ook geschenken van en wordt verrijkt door gasten. In het bijzonder moet echter rekening worden gehouden met de pelgrims en de armen. In hen wordt vooral Christus gediend. Langs de pelgrimsroutes hebben de kloosters zich gevestigd, die voor de pelgrims zorgen, hun wonden helen en hen met geneeskunst ter zijde staan. ‘Hospice’ betekent eigenlijk ‘gasthuis’, dat bedoeld is voor de opname en verzorging van pelgrims.

De zorg voor de armen is vooral een taak van de portarius. Hij geeft degene die aanklopt te eten en haalt uit de kamer met kleding een trui, een hemd, een broek, die de monniken niet meer nodig hebben.

De portarius is ook degene die wij als eerste tegenkomen als we een klooster betreden, en de laatste als we weer afscheid nemen en terugkeren naar ons leven van alledag. We nemen veel indrukken mee. Het is de stilte, het is de vaak nuchtere, maar feestelijke liturgie, het is de gerichtheid van de monniken op God. Het is echter ook de verscheidenheid van de monniken, het zijn de verschillende personen die we zijn tegengekomen. Het is een gemeenschap van verschillende generaties, waarin de jongeren de ouderen eren en de ouderen de jongeren leren, een gemeenschap die bijeengehouden wordt door Jezus Christus, die in hun midden leeft en vrede schenkt. De gast zal terugblikken op de kloosterpoort, waarboven vaak ‘Pax Vrede’ geschreven staat – een verwachting die hij mee terug kan nemen naar zijn leven van alledag.

A handwritten signature in blue ink, reading 'Notker Wolf OSB'. The signature is written in a cursive, flowing style with a large initial 'N' and 'W'.

Notker Wolf OSB, abt-primaat

De Regel voor monniken van Benedictus

richtsnoer voor geestelijke vitaliteit van persoon en gemeenschap

De *Regel voor monniken* van Benedictus van Nursia is al zo'n 1500 jaar een duurzaam en vruchtbaar richtsnoer voor het florerend leven van persoon en gemeenschap.

Het begrip *regula* heeft in het Latijn geen wettische betekenis. Daarvoor kent die taal het woord *lex*, dat we terugkennem in onze begrippen 'legaal' en 'legitiem'. Maar Benedictus schreef geen *Lex monachorum* maar een *Regula monachorum*. *Regula* – Benedictus gebruikt steeds het enkelvoud – duidt op een gezonde ritmiek, waarin alles 'lekker loopt', wel gereguleerd, zonder dat er iets scheef gaat. Ritmiek veronderstelt grenzen en kan tegelijk ontgrenzend zijn. Zoals ritme in de muziek spanning brengt tussen de maatstrepen en over die maatstrepen heen.

Zo wil de Regel ook het monastieke leven leiden, opdat alles 'lekker loopt', maar wel op een 'spannende' wijze. Wat dat inhoudt lezen we in de uitnodigende Proloog van de Regel, een inleiding die met name kandidaten voor het monastieke leven toespreekt. Wanneer dergelijke kandidaten heden ten dage intreden en worden 'ingekleed' in hun habijt, gebeurt dat in een kleine plechtigheid. De overste stelt dan aan de kandidaat de vraag: 'Wat verlang je?' De wens om in te treden dient uit een persoonlijk verlangen voort te komen. In de Proloog wordt deze vraag nader geëxpliciteerd. In parafraze: 'wie is er onder jullie die naar het leven verlangt en goede dagen hoopt te beleven?' En als je dan zegt: 'Ja, ik' – dan biedt intreden je een mooie kans om persoonlijk en hier in de gemeenschap tot leven te komen en goede dagen te beleven.

Deze gedachte heeft natuurlijk een algemene strekking: mensen verlangen ernaar om tot leven te komen en goede dagen te beleven. Ze verlangen naar vitaliteit, persoonlijk en in de gemeenschap.

Hoe kan deze vitaliteit worden gevoed? In de Regel worden er enkele levensdomeinen genoemd, waarin de vitaliteit voeding ontvangt: het domein van lofprijzing en persoonlijk gebed ('ora'), dat van de arbeid ('labora'), van de dagelijks voedende lezing ('lege'), dat van het alleen ('monos') in de cel en dat van het samen met de broeders zijn ('frater'), dat van gastvrij ('hospitium') en besloten ('clausura') zijn, dat van vasten en vieren. Deze levensdomeinen laten zich natuurlijk ook naar andere contexten vertalen.

Het cultiveren van de vitaliteit van persoon en gemeenschap

Centraal staat de toewijding aan de persoon (ook die van jezelf) en de gemeenschap – de foto's in dit boek tonen ook vaak monniken en monialen in de context van hun gemeenschap. Die toewijding toont zich niet het minst in de zorgvuldigheid in alles, waaronder ook de zorg voor jezelf, voor je medezusters en -broeders, ook met degenen die falen en lastig zijn, voor je spullen – dus alles 'als heilig vaatwerk' behandelen – en (nogmaals) voor jezelf: niet verwaarlozen (blijven voeden), niet overbelasten (hulp durven vragen), niet onderbelasten (durven groeien in wat moeizaam is), 'nee' durven zeggen om des te beter 'ja' te kunnen zeggen.

Steeds gaat het om een volhardend zoeken van een dynamische balans, om te oefenen als persoon die zich deel weet van een gemeenschap. Benedictus noemt zijn klooster 'een oefenschool voor de dienst van de Heer'. Dat blijkt overigens een levenslange oefenschool te zijn: van de inkleding van de novice tot het opbaren van de 'uitgeoefende' monnik in de kapittelzaal. En de 'Heer' toont zich dan in de tussentijd veelal niet rechteerks maar in de medebroeder, de lastige overste, de verrassende en soms vreemde gast, de taak die voor je ligt.

De domeinen van dat oefenen werden zojuist al genoemd. De houdingen waarin dat oefenen plaatsvindt zou je kunnen aanduiden als de monastieke deugden.

Monastieke deugden

De in het antieke denken ontwikkelde deugdethiek heeft eigen vormen gevonden in de monastieke bewegingen die in de laatantieke periode opkwamen. De door Aristoteles grondig uitgewerkte gedachte dat een deugd als een moeizaam verworven en op waarden georiënteerde houding van voortreffelijkheid beschreven kan worden, doordrenkt ieder hoofdstuk van Benedictus' Regel.

In de klassieke deugdethiek zijn de beoogde houdingen van voortreffelijkheid verbonden met langdurige *oefening*. Een voortreffelijk timmerman, pianist of meesterkok word je inderdaad niet in een spoedcursus. Hetzelfde geldt volgens Benedictus ook voor de vrouwen en mannen die onder zijn Regel verlangen te leven: ze volgen een levenslange 'cursus' (wat in het Latijn ook 'wedloop' en 'loopbaan' kan betekenen).

In het vruchtbare, op leven en levenskwaliteit gerichte monastieke leven zijn er volgens Benedictus en de zusters en broeders na hem talrijke deugden om te oefenen en te cultiveren, met vele plaatselijk en cultureel bepaalde variaties. Maar de monastieke 'hoofddeugden' – waaruit de meer specifieke monastieke deugden voortvloeien – zijn op de vingers van één hand te tellen: de stabiliteit (*stabilitas*), de gehoorzaamheid (*obedientia*), de verandering van levensstijl (*conversatio morum*), de deemoed (*humilitas*) en de toelag op gebed, werk en lezing om het hart te voeden (uitgedrukt in de later opgekomen monastieke richtlijn *ora et labora et lege*) en de gastvrijheid.

De *stabilitas* cultiveert de houding van het niet weglopen, niet alleen niet van je levenskeuze, maar evenmin van wat die keuze in het alledaagse met zich meebrengt. Meer positief geformuleerd is *stabilitas* het op alle niveaus volharden in je jawoord. Ook buiten het monastieke leven impliceert alle oefening een volhardend en ontspannen vasthouden aan je dagelijkse training, gericht op verdere groei.

De term *obedientia* is afgeleid van het werkwoord *ob-audire*, dat een versterkt luisteren aanduidt. Het is verwant aan het eerste woord van de eerste zin van de Regel, *obsculta* of *ausculta*: 'Luister aandachtig, mijn zoon ... en neig het oor van je hart...'. Dit gespitste luisteren met het oor van het hart is gericht op het geven van een antwoord aan wat de ander of de situatie van je vraagt. Gehoorzaamheid is allereerst een gehoor geven aan elkaar. De hiërarchisch bepaalde gehoorzaamheid aan de overste, die overigens door de gemeenschap gekozen is, maakt hiervan deel uit, maar is niet de enige vorm van gehoorzaamheid. In de Regel wordt duidelijk gemaakt dat ook de overste het oor van zijn hart bij de broeders of zusters te luisteren dient te leggen, en dat ook de broeders elkaar met respect en genegenheid dienen te gehoorzamen.

De deugd van de verandering van levensstijl, de *conversio morum* is erop gericht steeds verder te groeien in de monastieke houdingen, door het geleidelijk hechten aan gewoonten die het monastieke leven bevorderen (bijv. soberheid, zwijgzaamheid, zuiverheid van hart) en het tegelijk geleidelijk loslaten van gewoonten die dit leven bedreigen (bijv. overdaad, een teveel aan prikkels, gebrek aan integriteit).

De *humilitas* of deemoed ziet Benedictus als een oefening in de houding om te dienen en juist in die dienst aan wat of wie je hoog hebt ook zelf te groeien naar je ware lengte. De etymologie van het woord deemoed drukt dat ook uit. Het 'dee' is verbonden met dienen, het 'moed' met een houding of 'gemoed'. De onderlinge gehoorzaamheid is onderlinge hartelijke dienst, en in die dienst bloeien persoon en gemeenschap verder op.

Zo ook in de *gastvrijheid*, waarin iedere gast als de Heer moet worden opgenomen, en in de bijzondere zorg voor de zieke, zwakke en bejaarde medebroeders en -zusters.

De *ijverige toelag op werk en lezing* behoort tot de dagelijkse oefendomeinen van de monnik of moniale. De dagelijkse arbeid wordt door Benedictus niet gezien als een noodzakelijk kwaad, maar als een goed dat noodzakelijk is voor het floreren van persoon en gemeenschap.

Het gaat als het goed is om een *aantrekkelijke* oefenschool. Een aantrekkelijke oefenschool – daarvan getuigen de foto's van dit mooie boek. Foto's gemaakt in onder meer de Erzabtei van Sankt Otillien, de Abtei Sankt Hildegard en de Sant' Anselmo in Rome. Maar dezelfde aantrekkelijkheid kan gevonden worden in monastieke gemeenschappen van Nederland en Vlaanderen (zie www.monasteria.org), waar men de lezer van dit boek zorgzaam als gast zal ontvangen.

Waar onze eigen mogelijkheden tekortschieten
mogen we de Heer vragen om ons in zijn genade te hulp te komen.

Regel van Benedictus, Proloog, vers 41

Et quod minus habet in nos natura possibile,
rogemus Dominum ut gratiae suae iubeat nobis adiutorium ministrare.

Regula Sancti Benedicti, Prologus, versus 41

Van nature drukt onze eigen geestelijke en morele zwaarte ons vaak omlaag,
maar de genade richt ons op en werkt bevrijdend.
Van de zwaarte zijn we vaak zelf de bron;
de genade wordt ons geschonken door een Bron buiten ons.

Br. Beda Göggerle
* 7. XI. 1921 * † 24. XII. 1965 * † 21. IX. 1967

Br. Sigmund Kiehl
* 17. IX. 1898 * † 1. 11. 1971 * † 26. X. 1976

Br. Anton Kiehl
* 18. 11. 1892 * † 13. 11. 1969

Br. Anton Kiehl
* 18. 11. 1892 * † 13. 11. 1969

Br. Robert Hoffmann
* 14. 11. 1898 * † 24. 11. 1969

Br. Emma Kiehl
* 20. 11. 1892 * † 10. 11. 1969

Br. Robert Kiehl
* 14. 11. 1898 * † 24. 11. 1969

Br. Hugo Kiehl
* 10. 11. 1892 * † 10. 11. 1969

Br. Gottlieb Würstle
* 14. 11. 1926 * † 30. 11. 1946
+ 20. 4. 2011

Br. Theodor Schindler
* 28. 7. 1874 * † 5. 2. 1907
+ 24. 5. 1970

P. Cyrill

Erzabt Jeremias

P. Philipp Neri

P. Christian

R.p. Uianney

R.p. Remigius

R.p. Ludger

R.p. Raymund

P. Theophil

R.p. Augustinus

P. Tobias

R.p. Dominikus

P. Berthold

R. H. Martin

P. Cassilo

Rms. Dns. Dns.
Episcopus

R. H. Ha

R.p. Rupert

Rms. D. Hospes

R. D. Hospes

R.p. Siegfried

R.p. Benno

Norbert Wolf, abt-primaat, werd geboren in 1940 en trad in 1961 toe tot het benedictijnenklooster Sankt Ottilien. Hij studeerde filosofie en theologie in München en Rome. Hij promoveerde in 1974. Hij werkte als lector filosofie aan de hogeschool Sant' Anselmo van de benedictijnen in Rome. In 1977 werd hij verkozen tot vijfde aartsabt van Sankt Ottilien en als leider van de missiecongregatie van de benedictijnen; in 2000 werd hij verkozen tot negende abt-primaat van de orde van de benedictijnen met zetel in Rome.

Talrijke publicaties over spirituele en maatschappelijke thema's staan op zijn naam.

Hans-Günther Kaufmann werd in 1943 geboren in Tours, Frankrijk, en groeide op in Frankrijk en Duitsland. Op zijn 15^e publiceerde hij zijn eerste pagina's in *Twen*. Een jaar later volgden zijn eerste publicaties in Rome, Los Angeles, New York en Berlijn. Op zijn 18^e had hij een fotostudio in München – met opdrachten uit de mode- en advertentiewereld. Vanaf zijn 30^e verlegde hij zijn aandacht naar spirituele en religieuze thema's. Sindsdien publiceerde hij meer dan 50 boeken en volgden internationale tentoonstellingen. Hij werkt als freelance schrijver, regisseur en cameraman voor de Bayerische Rundfunk en maakte de 45 minuten-films *Jakobsweg*, *Stille, das scheue Glück* met Odilo Lechner OSB, Nina Ruge, Kent Nagano en Marion Kiechle, *Mönch in München* – ter gelegenheid van de 80^e verjaardag van abt Odilo, *Der leib Christi* – eerste communie in het Berchtesgadener land en *Panta Rhei, alles fließt* – van de bron naar de monding. Eind 2013 zond de BR zijn eerste 90-minutenfilm uit: *ora et labora*.

Wil Derkse (1952) is oblaat (geassocieerde) van de benedictijner Sint Willibrordsabdij in Doetinchem. Na eerdere taken als hoogleraar is hij momenteel directeur van het nabijgelegen Gastenhuis Kasteel Slangenburg en geeft daar en op de abdij regelmatig lezingen, seminars en retraites. Hij schreef recentelijk onder meer over benedictijnse spiritualiteit en over de filosofie van de vriendschap.

Fotoverantwoording

- 02 Nonnen uit de abdij Eibingen op bezoek in Rome, Italië
08 Abdij Jumièges, gesticht door de heilige Philibert – een van de indrukwekkendste en mooiste ruïnes van Frankrijk
10 Notre-Dame de Saint-Bertrand-de-Comminges, Midi Pyrénées, Frankrijk
12 Dagelijks leven van de kloostergemeenschappen van Sankt Ottilien en Eibingen
14 Begraafplaats, Auvergne, Frankrijk
16 Auvergne, omgeving Le Puy-en-Velay, Frankrijk
18 Auvergne, omgeving Le Puy-en-Velay, Frankrijk
20 Atajona, Navarra, Spanje
22 Blik vanuit het westen op Sankt Ottilien, Duitsland
24 Abdij Jumièges, Frankrijk
26 Meditatieruimte Sankt Ottilien, Duitsland
28 Gotisch kruisbeeld voor de abtswoning in Sankt Ottilien
30 Kloosterkerk Sainte-Foy, Conques, Midi Pyrénées, Frankrijk
32 Kapittelkerk Sint-Petrus en Johannes de Doper, Berchtesgaden, Duitsland
34 Conques, het timpaan met het jongste gericht, voor 1130, Frankrijk
36 Conques, Midi Pyrénées, Frankrijk
38 Kruisgang Notre-Dame de Saint-Bertrand-de-Comminges, Midi Pyrénées, Frankrijk
40 Fresco, kathedraal Maria Hemelvaart, Brixen, Italië
42 Kloosterkerk Sainte-Foy, Conques, Midi Pyrénées, Frankrijk
44 Nonnen uit de abdij Eibingen tijdens de eucharistieviering
46 Dom St. Petrus, Regensburg, Duitsland
48 In de bibliotheekzaal van de aartsabdij Sankt Ottilien, Duitsland
50 Tijdens de taalles, Sankt Ottilien, Duitsland
52 Biologieles in het Rhabanus-Maurus-Gymnasium van Sankt Ottilien, Duitsland
54 Schoolklas, wandeling door de noordelijke berkenlaan bij Sankt Ottilien
56 Kruisgang, kapittelkerk St. Petrus en Johannes de Doper, Berchtesgaden, Duitsland
58 Opslagruimte, klooster Wessobrunn, Duitsland
60 Toegang tot de clausuur in Sankt Ottilien, Duitsland
62 Requiem, op weg naar de begraafplaats, Sankt Ottilien, Duitsland
64 Begraafplaats van het klooster Sankt Ottilien, Duitsland
66 Celebrantenplanning in de sacristie van Sankt Ottilien, Duitsland
68 Beeld van de heilige Benedictus, Sankt Ottilien, Duitsland
70 Onderricht aan novicen, Sankt Ottilien, Duitsland
72 Monniken in gesprek, refectorium, Sankt Ottilien, Duitsland
74 Monnik in gebed
76 Overzicht van schenkingen, Sankt Ottilien, Duitsland
78 Kloosterbibliotheek, Sankt Ottilien, Duitsland
80 Reliëf van paus Gregorius de Grote met opengeslagen missaal, abdijkerk Sankt Ottilien, Duitsland
82 Pijen en Regel-boeken, voorbereid voor de rite van de opname van novicen
84 Garderobe, waar pijen en liturgische boeken worden bewaard, Sankt Ottilien, Duitsland
86 Kruisgang, kapittelkerk St. Petrus en Johannes de Doper, Berchtesgaden, Duitsland
88 Pad naar het eerste klooster van de heilige Benedictus, Sacro Speco in Subiaco, Italië
90 Monniken tijdens de liturgie in het koor van Sankt Ottilien, Duitsland
92 Basiliek Sainte-Marie-Madeleine de Vézelay, Yonne, Bourgogne, Frankrijk
94 Bedevaartskerk Steingade, Duitsland
96 Aankomst van de monniken in de abdijkerk, Sankt Ottilien, Duitsland
98 Vioolles, Sankt Ottilien, Duitsland
100 Gastenkamer, Sankt Ottilien, Duitsland
102 Blik naar het zuiden vanuit de bibliotheek van Sankt Ottilien, Duitsland
104 Non uit de abdij Eibingen op bezoek in Rome, Italië
106 Nonnen uit de abdij Eibingen op bezoek in Rome, Italië
108 Tafelgebed bij het middageten in het refectorium van Sankt Ottilien, Duitsland
110 Einde van het middageten, refectorium van Sankt Ottilien, Duitsland
112 Oproep tot zwijgen, kruisweggang van Sankt Ottilien, Duitsland
114 Saint-Michel d'Aiguilhe, Haute Loire, Le Puy-en-Velay, Frankrijk
116 Kruisgang Notre-Dame de Saint-Bertrand-de-Comminges, Midi Pyrénées, Frankrijk
118 Kruisgang Notre-Dame de Saint-Bertrand-de-Comminges, Midi Pyrénées, Frankrijk
120 Toegang tot de clausuur, d.w.z. het gebied dat alleen door monniken mag worden betreden, Sankt Ottilien, Duitsland
122 Paaskaars en baldakijn over het tabernakel, Sankt Ottilien, Duitsland
124 Sacristie, Sankt Ottilien, Duitsland
126 Processie, Sankt Ottilien, Duitsland
128 Vormsel, Sankt Ottilien, Duitsland
130 Fresco, hospitaalkerk Heilige Geest in Sterzing, Zuid-Tirol, Italië
132 Abdis Zr. Theodolinde op bezoek in Hermannsdorf/Glonn, Duitsland
134 Aan het werk in de tuin, Sankt Ottilien, Duitsland
136 Kathedraal Sainte-Cécile, Midi Pyrénées, Frankrijk
138 Klooster Sacro Speco, Subiaco, Italië
140 Kloosterkerk Sainte-Foy, Conques, Midi Pyrénées, Frankrijk
142 Abdij Fontenay, Bourgogne, Frankrijk
144 Kathedraal Notre-Dame de Chartres, Eure-et-Loire, Frankrijk
146 St. Jacobus de Oudere, kathedraal Notre-Dame du Puy-en-Velay, Auvergne, Frankrijk
148 Kruisgang kathedraal Notre-Dame du Puy-en-Velay, Auvergne, Frankrijk
150 Camino de Santiago – Jacobsweg, pelgrimsbrug in Puente la Reina, Navarra, Spanje
152 Pelgrim bij de herberg voor de kloosterkerk Sainte-Foy, Conques, Midi Pyrénées, Frankrijk
154 Smid, Sankt Ottilien, Duitsland
156 Smid, Sankt Ottilien, Duitsland
158 Non, keramiekwerkplaats, abdij Eibingen, Duitsland
160 Monniken in gesprek, Sankt Ottilien, Duitsland
162 Voor de sacristie, Sankt Ottilien, Duitsland
164 Gasten in het refectorium, Sankt Ottilien, Duitsland
166 Aan de kloosterpoort, Sankt Ottilien, Duitsland
168 Avondstemming, Sankt Ottilien, Duitsland
170 Kloosterkerk Sainte-Foy, Conques, Midi Pyrénées, Frankrijk
172 Basiliek Sainte-Marie-Madeleine de Vézelay, Yonne, Bourgogne, Frankrijk
174 Nonnen uit de abdij St. Hildegard, Eibingen in het klooster van Subiaco, Italië
176 Portretopnamen van nonnen en monniken, Eibingen en Sankt Ottilien

uitgeverij

© 2015 Uitgeverij Kok – Utrecht

www.kok.nl

De citaten uit de regel van Benedictus komen uit de uitgave: Benedictus van Nursia, *Regel, Richtsnoer voor monastiek leven* (vertaling Vincent Hunink), Uitgeverij Damon, Budel.

De teksten onderaan blz. 27, 33, 41, 47, 57, 67, 75, 81, 87, 95, 101, 107, 113, 123, 131, 137, 147, 155, 161, 163, 167, 169, 173 zijn van de hand van Wil Derkse.

Vertaling uit het Duits (blz. 3-5, 15, 178, 180): Ger Meesters

Foto Wil Derkse (blz. 179): © Dick Vos

Oorspronkelijke uitgever: EOS Editions Sankt Ottilien

Oorspronkelijke titel: © 2013 *Ora et labora. Das Prinzip Benedikt*

Omslagontwerp: Kaufmann Grafikdesign

ISBN 978 90 435 2478 0

NUR 653/708

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvouddigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

'Zie hoe de Heer in zijn liefde ons de weg van het leven wijst.'

In dit prachtige fotoboek word je als kijker meegevoerd naar de fascinerende wereld van de Benedictijner kloosters in Europa. Het boek toont de verborgen schoonheid van de monastieke leefwereld, die weldadig aandoet als een landschap van de ziel. Als bijschrift bij de foto's staan tweetalige citaten (Latijn en Nederlands) uit de Regel van Benedictus, die niet alleen als kloosterregel maar steeds meer ook als algemene spirituele leefregel wordt herkend en gebruikt.

De aanvullende teksten van Wil Derkse geven verdieping aan de in dit boek in beeld gebrachte spiritualiteit van de Regel van Benedictus.

Notker Wolf werd in 2000 verkozen tot abtprimaat van de Benedictijnen en is daarmee de hoogste vertegenwoordiger van de wereldwijde confederatie van Benedictijnse congregaties. Hans-Günther Kaufmann (1943) is fotograaf en regisseur.

Wil Derkse (1952), filosoof, is hoogleraar aan de Radboud Universiteit Nijmegen en auteur van het boek *Een leefregel voor beginners, benedictijnse spiritualiteit voor beginners*.

www.kok.nl

ISBN 978 90 435 2478 0 • NUR 653/708

9 789043 524780